

Η ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΑ
«ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ»
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η ξένη λογοτεχνία στα σχολικά ανθολόγια της Μέσης Εκπαίδευσης κατέχει περιορισμένη έκταση και θέση: το 1/10 περίπου των νεοελληνικών κειμένων και ανθολογείται τις περισσότερες φορές στο τέλος του βιβλίου κάθε τάξης.

Ήδη από το 1950 υπήρχε η ξένη λογοτεχνία στα ανθολόγια της Ε' και ΣΤ' Γυμνασίου. Με τις τελευταίες εκπαιδευτικές ρυθμίσεις (1984-85) επεκτάθηκε στα ανθολόγια όλων των τάξεων του Γυμνασίου και του Λυκείου.

Η αναγκαιότητα της διδασκαλίας της ξένης λογοτεχνίας υπαγορεύεται, τόσο από το γεγονός ότι η νεοελληνική λογοτεχνία ανήκει σε μια κοινή ευρωπαϊκή λογοτεχνία και ακολουθεί την ίδια εξέλιξη, όσο και από το ότι είναι σκόπιμο ο μαθητής κι αυριανός πολίτης να γνωρίσει, μέσω της λογοτεχνίας, τον πολίτη των άλλων κοινωνιών, με τον οποίο έρχεται σε επαφή με ολοένα αυξανόμενο ρυθμό.

Ωστόσο η ξένη λογοτεχνία —και είναι κοινή διαπίστωση— σχεδόν δε διδάσκεται σήμερα στα σχολεία. Οι λόγοι είναι πολλοί. Πριν όμως τους εξετάσουμε, είναι απαραίτητο να κάνουμε μια σύντομη περιγραφή της ξένης λογοτεχνίας, όπως εμφανίζεται στα βιβλία —«Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας»— του Γυμνασίου πρώτα κι έπειτα του Λυκείου.

Στην πρώτη τάξη ανθολογούνται έξι κείμενα ξένης λογοτεχνίας, επί συνόλου 87 κειμένων νεοελληνικής λογοτεχνίας: «Ο σκληρόκαρδος γίγαντας» του Όσκαρ Ουάιλντ, «Ο Βάνκας» του Τσέχοφ, «Το κορίτσι με τα σπύρτα» του Άντερσεν, *Ο γέρος και η θάλασσα* (απόσπασμα) του Χεμινγκουέι, «Το ελληνόπουλο» του Ουγκό, κι ένα κινέζικο τετράστιχο. Τα τέσσερα είναι πεζά και τα δύο ποιήματα. Η ξένη λογοτεχνία αντιπροσωπεύεται με τις χώρες: Ιρλανδία, Ρωσία, Δανία, Αμερική, Γαλλία και Κίνα.

Χρονολογικά τα έργα αυτά τοποθετούνται στο 19ο και 20ο αιώνα, με εξαίρεση το κινέζικο τετράστιχο που είναι του 8ου π.Χ. αιώνα. Θεματικά εντάσσονται σε μια από τις ενότητες των νεοελληνικών κειμένων και συγκεκριμένα στη «Θρησκευτική πίστη», στη «Βιοπάλη», στο «Αγωνιστικό πνεύμα του ατόμου», στην «Εθνική μας παλιγγενεσία» και στην «Αποδημία».

Με τα κείμενα αυτά, που διακρίνονται για την απλότητα και τρυφερότητα, που αναδίνουν, εξάιρεται η θρησκευτικότητα, η αγωνιστικότητα του ατόμου και ο πατριωτισμός.

Στη Δεύτερη τάξη του Γυμνασίου η ξένη λογοτεχνία παρουσιάζεται με πέντε κείμενα —ενώ η νεοελληνική με 91. Τα κείμενα αυτά είναι: «Σελίδα γραπτού» του Ζακ Πρεβέρ, *Ο μικρός πρίγκηπας* (απόσπασμα) του Σαιντ-Εξυπερύ, «Σούνιο» του Γ. Γκούλμπεργκ, «Τα νησιά της Ελλάδας» του Μπάιρον και ο «Δον Κιχώτης» του Θερβάντες. Δηλαδή 2 πεζά και 3 ποιήματα.

Η ξένη λογοτεχνία αντιπροσωπεύεται με 4 χώρες: Γαλλία, Σουηδία, Αγγλία, Ισπανία και χρονολογικά τοποθετείται στο 19ο και 20ο πάλι αιώνα, ενώ υπάρχει και δείγμα του 17ου αιώνα. Θεματικά εντάσσονται στις εξής ενότητες: «Το σχολείο και η ζωή», «Η αγάπη», «Ταξιδιωτικά», «Παραμονές του Μεγάλου Αγώνα», «Παλιά ζωή».

Στην Τρίτη τάξη αυξάνονται σε οκτώ τα κείμενα ξένης λογοτεχνίας αλλά και το βιβλίο είναι πιο μεγάλο—111 είναι τα νεοελληνικά κείμενα. Ανθολογούνται δύο Ρώσοι λογοτέχνες, δύο Αμερικανοί, ένας Ισπανός κι ένας Ιρλανδός ως εξής: ο Αλέξανδρος Πούσκιν με «Το αηδόνι», ο Μπωντλέρ με τον «Άλμπατρο», ο Λόρκα με το «Τοπίο», ο Μπαλζάκ με την *Ευγενία Γκραντέ*, (απόσπασμα) ο Γκόρκι με την «Καρδιά του Ντανκό», ο Τζέιμς Τζόυς με *Το πορτρέτο του καλλιτέχνη* (απόσπασμα), ο Ουίλιαμ Σάρογιαν με το *Με λένε Αράμ* (απόσπασμα) και ο Χουάιτ με το «Ο άνθρωπος με το μηχανάκι».

Από τα οκτώ τα τρία είναι ποιήματα και τα πέντε ανήκουν στο χώρο της πεζογραφίας. Από τα οκτώ επίσης τα τρία ανήκουν στον περασμένο αιώνα και τα πέντε στον τωρινό. Τα θέματά τους είναι ποικίλα, από εικόνες τοπίων μέχρι κοινωνικές και ανθρώπινες αδυναμίες και προβλήματα της μηχανοκρατούμενης εποχής μας.

Συγκεντρωτικά, λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι: Στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου υπάρχουν συνολικά 19 κείμενα ξένης λογοτεχνίας, που κατανέμονται αντίστοιχα 6, 5, 8 στην Α', Β' και Γ' τάξη. Η αναλογία ανάμεσα στον ποιητικό και πεζό λόγο είναι 8 προς 11. Ανθολογήθηκαν 19 αξιόλογοι ξένοι συγγραφείς, διαφορετικοί σε κάθε τάξη: πέντε Γάλλοι (Ουγκό, Πρεβέρ, Εξυπερύ, Μπωντλέρ, Μπαλζάκ), τρεις Ρώσοι (Τσέχοφ, Πούσκιν, Γκόρκι), τρεις Αμερικανοί (Χεμινγκουέι, Σάρογιαν, Χουάιτ), δύο Ισπανοί (Θερβάντες, Λόρκα), δύο Ιρλανδοί (Ουάιλντ, Τζόυς), ένας Άγγλος (Μπάιρον), ένας Δανός (Άντερσεν), ένας Σουηδός (Γκούλμπεργκ), ένας Κινέζος.

Τα περισσότερα κείμενα είναι του 20ου αιώνα και τοποθετήθηκαν κατά φθίνουσα τάξη τα πιο πολλά στην Τρίτη, ενώ η Πρώτη τάξη συγκεντρώνει

τα περισσότερα κείμενα του περασμένου αιώνα.

Στην Πρώτη και Δεύτερη τάξη η κατάταξη της ύλης είναι θεματική. Υπάρχουν 16 θεματικές ενότητες στα βιβλία και των δύο τάξεων που πολλές είναι κοινές. Την ίδια πορεία ακολουθούν και τα ξένα κείμενα, δηλαδή εντάσσονται ανάλογα με το θέμα τους σε μία από τις 16 αυτές ενότητες. Στο βιβλίο της Τρίτης τάξης η διάταξη της ύλης είναι ιστορική. Ακολουθεί δηλαδή τη χρονολογική εξέλιξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Έτσι τα οκτώ κείμενα της ξένης λογοτεχνίας δίνονται στο τέλος του βιβλίου σε παράρτημα.

Επειδή βέβαια, ιστορική διάταξη στα σκόρπια ξένα κείμενα ήταν αδύνατη, έγινε, νομίζω, προσπάθεια να ανθολογηθούν λογοτέχνες ως εκπρόσωποι ρευμάτων ή ως μεγάλοι δημιουργοί.

Σε όλα τα κείμενα προτάσσεται εισαγωγικό σημείωμα και με εξαίρεση δύο ποιήματα στο βιβλίο της Τρίτης («Το αηδόνι» του Πούσκιν και το «Τοπίο» του Λόρκα). Όταν πρόκειται για πεζό απόσπασμα, στο σημείωμα δίνεται και η περίληψη του έργου. Όταν πρόκειται για ποίημα δε γίνεται λόγος για την ποιητική συλλογή όπου ανήκει (εκτός από τα ποιήματα του Μπάυρον και του Μπωντλέρ).

Οι ερωτήσεις στο τέλος του κάθε κειμένου, 3-5 συνήθως, δίνουν την κατεύθυνση της διδασκαλίας και διευκολύνουν τη συζήτηση.

Στο τέλος του βιβλίου της Τρίτης τάξης υπάρχει ένας συγκριτικός χρονολογικός πίνακας, καλή ιδέα, αλλά πολύ φτωχός σε ό,τι αφορά τη λογοτεχνία την ελληνική και πολύ περισσότερο την ξένη.

Τέλος, το αναλυτικό πρόγραμμα δεν αναφέρεται καθόλου στην ξένη λογοτεχνία, που σημαίνει ότι η διδασκαλία της επαφίεται στη θέληση του φιλολόγου.

Και περνάμε στο Λύκειο.

Στο βιβλίο της Α' Λυκείου ανθολογούνται εννέα κείμενα της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, που τοποθετούνται χρονολογικά —με εξαίρεση τη λατινική— στο 14ο-17ο αιώνα, δηλαδή ως ένα σημείο συμπορεύονται με τα ελληνικά κείμενα που καλύπτουν τα χρόνια από την Άλωση μέχρι το 1830 και επιπλέον τον 20ο αιώνα.

Προηγείται η λατινική λογοτεχνία με τρία κείμενα: μια κωμωδία του Πλαύτου *Ο καυχησιάρης στρατιωτικός* (απόσπασμα), ένα ποίημα του Λουκρητίου *Για τη φύση των όντων* (απόσπασμα) και η *Αινειάδα* (απόσπασμα) του Βιργιλίου. Με τα κείμενα αυτά, με τα εισαγωγικά τους σημειώματα και τις ερωτήσεις, ουσιαστικά τονίζεται η συμβολή του αρχαίου ελληνικού πνεύματος στη λατινική λογοτεχνία.

Ακολουθούν αντιπροσωπευτικά κείμενα της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας 14ου-16ου αι. και αρχών 17ου, με πρώτο στη σειρά ένα απόσπασμα από τη *Θεία Κωμωδία* του Δάντη. Η ιταλική λογοτεχνία συμπληρώνεται με ένα σονέτο του Πετράρχη. Το επόμενο κείμενο είναι ένα απόσπασμα από το *Δον Κιχώτη* του Θερβάντες (άλλο απόσπασμα βρίσκεται ανθολογημένο στο βιβλίο της Β' Γυμνασίου). Η γαλλική λογοτεχνία αντιπροσωπεύεται ουσιαστικά με τον *Αρχοντοχωριάτη* (απόσπασμα) του Μολιέρου, εφόσον το «Περί φιλίας» του Μονταίν ανήκει στο χώρο του δοκιμίου. Τελευταίο κείμενο είναι ο *Βασιλιάς Αηρ* (απόσπασμα) του Σαίξπηρ.

Όλα τα κείμενα έχουν εκτενή εισαγωγικά και βιογραφικά σημειώματα. Το αναλυτικό πρόγραμμα δίνει βαρύτητα στη διδασκαλία της ξένης λογοτεχνίας, αφού ορίζει 10 ώρες για τη διδασκαλία της (9 κείμενα είναι όλα κι όλα), ενώ 55 ώρες για 99 ελληνικά κείμενα· δηλαδή ο χρόνος που πρέπει να διατίθεται για τη διδασκαλία της ξένης λογοτεχνίας είναι το 1/5 περίπου αυτού που διατίθεται για τη διδασκαλία της ελληνικής.

Στη Β' Λυκείου έχουμε να κάνουμε με λιγότερα κείμενα ξένης λογοτεχνίας, έξι συνολικά (τρία ποιήματα και τρία πεζά), αφού η περίοδος που εξετάζεται —18ος και 19ος αιώνας— είναι μικρότερη σε σύγκριση με εκείνη της Α' Λυκείου. Τα ελληνικά κείμενα εκτείνονται σε μια περίοδο 150 περίπου χρόνων στο 19ο και 20ο αιώνα.

Ανθολογείται ως εκπρόσωπος της Αγγλίας ο Άλφρεντ Τένισον με το ποίημά του «Οδυσσέας». Ακολουθούν ως εκπρόσωποι της Γαλλίας: ο Μπωντλέρ με την «Ανάσταση» (από τα *Άνθη του Κακού*) κι ο Σταντάλ με *Το κόκκινο και το μαύρο* (τέσσερα αποσπάσματα). Ως εκπρόσωπος της Γερμανίας ο Γκαίτε με το *Φάουστ* (απόσπασμα) και τέλος της Ρωσίας ο Ντοστογιέφσκι με τους *Αδελφούς Καραμαζόφ* (απόσπασμα) και ο Τολστόι με το *Πόλεμος και Ειρήνη* (δύο αποσπάσματα).

Στο βιβλίο της Γ' Λυκείου περιέχονται κείμενα ευρωπαϊκής και αμερικανικής λογοτεχνίας του 20ου αιώνα, ενώ τα ελληνικά είναι του 19ου και 20ου αι. Το βιβλίο αυτό, αν και μικρότερο σε έκταση από τα δύο προηγούμενα¹, περιέχει τα περισσότερα σε αριθμό κείμενα ξένης λογοτεχνίας —δεκατρία συνολικά (έξι ποιήματα, επτά πεζά)— και ανθολογεί τους περισσότερους συγγραφείς (13).

Οι συγγραφείς που επιλέγησαν είναι: από την Αγγλία ο Τ. Σ. Έλιοτ με το *Φονικό στην εκκλησιά* (απόσπασμα)· τρεις από τη Γαλλία: ο Ελυάρ

1. Κατά 200 σελ. από το βιβλίο της Α' Λυκείου και κατά 100 σελ. από της Β' Λυκείου.

με το 7ο ποίημα «Από τα επτά ποιήματα αγάπης στον πόλεμο», ο Καμύ με το «Γράμμα σ' ένα φίλο Γερμανό» (απόσπασμα από το δεύτερο γράμμα) κι ο Σάρτρ με το δοκίμιο «Ο εγκαταλειμμένος άνθρωπος» (*Ο Υπαρξισμός είναι ένας ανθρωπισμός*): από τη Γερμανία ο Μπρεχτ με το μονόπραχτο «Ο σπιούνος» (*Τρόμος και αθλιότητα του Τρίτου Ράιχ*) κι ο Χάινριχ Μπελ με το διήγημα «Το λυπημένο μου πρόσωπο». Ο Λόρκα από την Ισπανία με το *Θρήνο για τον Ιγνάτιο Σάντσιθ Μεχίας* (απόσπασμα) και ο Κάφκα από την Τσεχοσλοβακία με το αφήγημα «Μπροστά στο νόμο». Από τη Ρωσία ο Μαγιακόφσκι με το ποίημα *Σύννεφο με πανταλόνια* (απόσπασμα) και ο Μιχαήλ Σολόχοφ με το μυθιστόρημα *Ο ήρεμος Ντον* (απόσπασμα). Τέλος, από την Αμερικανική λογοτεχνία ο Έζρα Πάουντ με το «Canto XLV», ο Τζον Ντος Πάσος με το αφήγημα «Λάτρης της ανθρωπότητας» κι ο Πάμπλο Νερούντα με το «Οι Ελευθερωτές» (πρώτο ποίημα από το Canto General).

Συνοψίζοντας για την ξένη λογοτεχνία στο Λύκειο καταλήγουμε:

Τα κείμενα ξένης λογοτεχνίας στα βιβλία του Λυκείου ανθολογούνται: στο τέλος και καταλαμβάνουν το 1/10 περίπου της ύλης του βιβλίου στην Α' και Β' τάξη, ενώ στη Γ' το ποσοστό ανεβαίνει στο 1/4.

Στα βιβλία των δύο πρώτων τάξεων η ξένη λογοτεχνία περιορίζεται στις ευρωπαϊκές χώρες, ενώ στην τρίτη τάξη περιλαμβάνει και την Αμερική.

Χρονολογικά καλύπτεται η περίοδος από το 14ο-20ο αιώνα για την ευρωπαϊκή λογοτεχνία (στην οποία περιλαμβάνεται και η λατινική) με 25 κείμενα, ενώ η αμερικανική παρουσιάζεται με 3 κείμενα του 20ου αιώνα. Έγινε, νομίζω, προσπάθεια η ύλη να κατανεμηθεί έτσι, ώστε να συμπίπτει χρονολογικά, εν μέρει ή καθόλου, με τα ελληνικά κείμενα του βιβλίου.

Υπάρχει ισόρροπη αναλογία ανάμεσα στον πεζό και τον ποιητικό λόγο.

Ανθολογήθηκαν 28 συνολικά λογοτέχνες, από τα πιο γνωστά ονόματα, αλλά γνωστά επίσης ονόματα έμειναν έξω.

Αποφεύχθηκε η επαλληλία των κύκλων στα κείμενα Γυμνασίου-Λυκείου. Μόνο ο Θερβάντες, ο Μπωντλέρ και ο Λόρκα ανθολογούνται και στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο, αλλά όχι με το ίδιο απόσπασμα.

Αξίζει ίσως να ρίξουμε μια ματιά στα παλιά «Νεοελληνικά Αναγνώσματα» του 1950 της Ε' και ΣΤ' Γυμνασίου, όπου πρωτοεισάγεται η ξένη λογοτεχνία και καταχωρείται στο τέλος των ανθολογιών.

Στο βιβλίο της Ε' τάξης² η ξένη λογοτεχνία είναι χωρισμένη σε πεζό και

2. Γ. Καλαματιανού, Μ. Σταθοπούλου-Χριστοφελλή, Ν. Κοντοπούλου, Ευ. Φωτιάδου-Ηλ. Μηνιάτη, *Νεοελληνικά Αναγνώσματα Ε' Γυμνασίου*, ΟΕΣΒ, εν Αθήναις 1950.

ποιητικό λόγο. Στον πεζό ανθολογείται ο Σατοβριάν με το *Οδοιπορικό* (απόσπασμα) και στον ποιητικό ο Ουγκό με «Το Ελληνόπουλο», ο Σίλερ με την «Ελπίδα», ο Μιστράλ με τον «Ελληνικό Ύμνο» κι ο Μπάυρον με «Τα νησιά της Ελλάδας». Όλα εθνικού περιεχομένου εκτός από τον Σίλερ.

Στο βιβλίο της ΣΤ' Γυμνασίου³ η ξένη λογοτεχνία είναι χωρισμένη κατά χώρες. Ανθολογούνται από την αγγλική λογοτεχνία ο Σαίξπηρ με τον *Ιούλιο Καίσαρα* (απόσπασμα), ο Σέλει με τα ποιήματα *Ελλάς* (απόσπ.) και «Ο Κορυδαλλός», ο Μπάυρον με «Τα νησιά της Ελλάδος» κι ο Κίπλιγκ με το «Αν...». Από τη Γερμανική ο Γκαίτε με τον *Φάουστ* (απόσπ.) κι ο Χάουπτμαν με το αφήγημα *Ολυμπία*. Ακολουθεί η γαλλική λογοτεχνία που την εκπροσωπούν ο Μολιέρος με τον *Αρχοντοχωριάτη* (απόσπ.), ο Ουγκό με «Το Ελληνόπουλο» και ο Ζαν Μωρεάς με τις «Στροφές». Η ιταλική λογοτεχνία εκπροσωπείται από τον Δάντη με τη *Θεία Κωμωδία* (Κόλασις) και τον Εδμόνδο δε Αμίτσι με το αφήγημα «Εκ της Κωνσταντινουπόλεως». Τέλος, η ισπανική με τον Θερβάντες με τον *Δον Κιχώτη* (Αγών κατά ανεμομύλων).

13 συνολικά κείμενα, χωρίς καμιά συνοχή, χωρίς εισαγωγικό σημείωμα ή ερωτήσεις, μόνο με την πολύ σύντομη βιογραφία του λογοτέχνη.

Το 1956 τα καινούργια βιβλία που κυκλοφορούν⁴ —αναφέρομαι πάντα στην ΣΤ' Γυμνασίου, γιατί στο βιβλίο της Ε' δεν έχουμε άλλες ρυθμίσεις— δεν παρουσιάζονται με σοβαρές αλλαγές. Η επιλογή των κειμένων βασίζεται στα ήδη υπάρχοντα Ε' και ΣΤ' Γυμνασίου του 1950. Προστίθενται μόνο τρεις νέοι εκπρόσωποι: Τάσο, Ταιν, Τσιλίνσκι⁵.

Τέλος, το 1976 με τα νέα βιβλία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης⁶ γίνονται κάποιες μικροδιορθώσεις. Τα κείμενα περιορίζονται σε 9 και προέρχονται από την ιταλική, γαλλική, γερμανική, και αγγλική λογοτεχνία. Αφαιρείται ο Τάσο από την Ιταλική. Η Γαλλική εκπροσωπείται με τον Πωλ Κλων-

3. Ν. Κοντοπούλου-Θ. Παπακωνσταντίνου, *Νεοελληνικά Αναγνώσματα ΣΤ' τάξεως*, ΟΕΣΒ, Εν Αθήναις 1950.

4. Γ. Καλαματιανού, Η. Δαγίου, Μ. Σταθοπούλου-Χριστοφελλή, *Νεοελληνικά Αναγνώσματα ΣΤ' Γυμνασίου*, ΟΕΣΒ, Εν Αθήναις 1956.

5. Ανθολογούνται δηλ.: I. Ιταλική λογοτ.: Δάντης (Η Κόλασις), Τουρκ. Τάσο (Ελευθερωμένη Ιερουσαλήμ). II. Γαλλική λογοτ.: Φρ. Μιστράλ (Ο Ελληνικός Ύμνος), Σατοβριάν (Οδοιπορικό), Ταιν Ιππόλ (ελληνική αρχιτεκτονική) III. Γερμανική λογοτ.: Γκαίτε (Φάουστ), Σίλερ (Ο βουτηχτής). IV. Πολωνική λογοτ.: Θαδ. Τσιλίνσκι (Μεταφράσεις και πρωτότυπα). V. Αγγλική λογοτ.: Σαίξπηρ (Ιούλιος Καίσαρ), Κίπλιγκ (Αν...), Τένισον (Οδυσσέας).

6. Όπως του 1956, βλ. παραπάνω σημ. 1.

τέλ και τον Μονταίν. Προστίθεται επίσης ο Έλιοτ από την Αγγλική λογοτεχνία⁷.

Μέχρι το 1982, μ' αυτά τα έργα εξακολουθούσε να παρουσιάζεται η ξένη λογοτεχνία στο βιβλίο της Γ' Λυκείου, ενώ στης Β' Λυκείου έμενε απaráλλακτα η ίδια με της Ε' Γυμνασίου του 1950.

Στα τωρινά βιβλία, στα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, έχουν περάσει από τα παλιά *Νεοελληνικά Αναγνώσματα* του 1950, 1956 και 1976 τα παρακάτω 7 κείμενα: «Το Ελληνόπουλο» του Ουγκό (Α' Γυμν.), «Τα νησιά της Ελλάδας» του Μπάιρον (Β' Γυμν.), ο *Δον Κιχώτης* του Θερβάντες (Β' Γυμν.), *Ο Αρχοντοχωριάτης* του Μολιέρου (Α' Λυκείου), «Ο Οδυσσέας» του Τένισον (Α' Λυκείου), το δοκίμιο «Περί φιλίας» του Μονταίν (Α' Λυκείου) και το ίδιο απόσπασμα από το *Φάουστ* του Γκαίτε (Β' Λυκείου).

Τα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* παρουσιάζονται με ουσιαστικές αλλαγές, που αφορούν την επιλογή και κατάταξη της ύλης, ερωτήσεις και σημειώματα. Συγκεκριμένα:

1) Έγινε μια νέα επιλογή κειμένων· τα περισσότερα αφαιρέθηκαν και προστέθηκαν άλλα κυρίως σύγχρονα (22 από τα 47).

2) Έγινε προσπάθεια τα κείμενα να κατανεμηθούν σε κάθε τάξη με κάποια λογική αρχή (στο Γυμνάσιο την αντιληπτικότητα, στο Λύκειο τη χρονολογία).

3) Τα κείμενα αυξήθηκαν ποσοτικά, από 14 σε 28 στο Λύκειο συν 19 στο Γυμνάσιο.

4) Η ξένη λογοτεχνία αντιπροσωπεύεται με λογοτέχνες από 12 χώρες έναντι 6.

5) Η ξένη λογοτεχνία επεκτάθηκε στην Α' Λυκείου αλλά και σ' όλες τις τάξεις του Γυμνασίου.

6) Προστέθηκαν κατατοπιστικά σημειώματα σε κάθε κείμενο, βοηθητικά για την κατανόηση ή επεξεργασία του κειμένου.

7) Προστέθηκαν ερωτήσεις στο τέλος του κειμένου.

8) Βασική είναι και η αλλαγή στα βιογραφικά σημειώματα των λογοτεχνών, που τώρα έγιναν πιο ουσιαστικά, σχετίζονται με το ανθολογούμενο κείμενο και τοποθετούνται πριν ή μετά το κείμενο κι όχι στο τέλος του βιβλίου, όπως παλιά, με μοναδική εξαίρεση το βιβλίο της Γ' Γυμνασίου.

7. Ανθολογούνται δηλ.: I. Ιταλική λογοτ.: Δάντης (Η Κόλαση). II. Γαλλική λογοτ.: Πολ Κλοντέλ (Στίχοι εξορίας), Μονταίν (Περί φιλίας). III. Γερμανική λογοτ.: Γκαίτε (Φάουστ), Σίλερ (Ο βουτηχτής). IV. Αγγλική λογοτ.: Σαίξπηρ (Ιούλιος Καίσαρ), Κίπλινγκ (Αν...), Τένισον (Οδυσσέας), Τ. Σ. Έλιοτ (Δυσκολίες πολιτευομένου).

Ωστόσο τα βιβλία έχουν ακόμα αδυναμίες:

1) Προσφέρουν λίγη ύλη· μέσα από 47 κείμενα φιλοδοξούν να δώσουν λογοτεχνία 12 χωρών και 10 αιώνων.

2) Δίνουν την ύλη σκόρπια—ανεξάρτητα από τη χρονολογική κατανομή σε 3 κύκλους στο Λυκείο—, χωρίς την αίσθηση της ενότητας.

3) Παρουσιάζουν τις λογοτεχνίες χωρισμένες και δεν οδηγούν σε συνολική πρόσληψη της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας.

4) Τα αποσπάσματα—όταν μάλιστα η επιλογή κι η επεξεργασία τους δε βασίζεται σε ξένα ανθολόγια— δεν είναι πάντα αρκετά, ώστε να δώσουν το χαρακτήρα του έργου (π.χ. Αδελφοί Καραμαζόφ).

5) Υπάρχει πάντα το ζήτημα της ποιότητας των μεταφράσεων, δηλαδή αν και κατά πόσο η μετάφραση διασώζει την αξία του αλλόγλωσσου κειμένου. Το πρόβλημα παρουσιάζεται οξύ στα ποιητικά κυρίως κείμενα. Τις πιο πολλές φορές επιλέγονται μεταφράσεις γνωστών λογοτεχνών, αλλά είναι οι καλύτερες; Η μετάφραση π.χ. του Γκάτσου στο γνωστό θρήνο του Λόρκα (Γ' Λυκείου)—για τον οποίο μάλιστα υπάρχουν επτά μεταφράσεις— έχει πολλές αδυναμίες και δεν είναι η καλύτερη⁸. Στο ποίημα άλλωστε του Πωλ Ελυάρ (Γ' Λυκείου) η μετάφραση όχι μόνο δεν αποδίδει τον τόνο του γαλλικού ποιήματος αλλά και παραποιεί το νόημα· στη β' στροφή, 3ο στίχο: «Στο όνομα των φυτών που φέρνουν γέλιο», όπου ο ανύποψιαστος φιλόλογος δεν μπορεί να καταλάβει τη σχέση φυτών και γέλιου, αφού, απλούστατα, τα παράπονα μεταφράστηκαν φυτά, το *plaintes* σε *plantes*.

6) Παρουσιάζουν ελλείψεις σε χρονολογικούς πίνακες, σημειώματα, ακόμη και στα περιεχόμενα. Σε κανένα από τα βιβλία του Λυκείου δεν υπάρχει συγκριτικός χρονολογικός πίνακας. Στα εισαγωγικά σημειώματα, που προτάσσονται σε κάθε κείμενο, δεν αναφέρεται πάντα η συλλογή στην οποία ανήκει το ποίημα ή διήγημα⁹. Υπάρχουν επίσης πολλές αβλεψίες σε πίνακες περιεχομένων¹⁰.

Αν κοντά σ' αυτές τις αδυναμίες προστεθούν και οι ελλείψεις σε βοηθή-

8. Βλ. Ε. Α. Κοκόλη, «Μελέτες για μεταφράσεις», *Τράμ* (1977) 34.

9. Βλ. τα ποιήματα των Ελυάρ και Μαγιακόφσκι καθώς και τα διηγήματα του Μπελ και Πάσος (Γ' Λυκείου).

10. Ενδεικτικά παραθέτω μόνο από τα περιεχόμενα του βιβλίου της Γ' Λυκείου: α) λείπει το όνομα του μεταφραστή από το ποίημα του Λόρκα, β) το «φονικό στην εκκλησιά» παρουσιάζεται με παρατονισμένη την εκκλησιά (εκκλησία), γ) το όνομα του Πάσος αποδίδεται με δύο σ, ενώ του Ήνερόντα με δ κ.ά.

ματα, είναι εύκολο να καταλάβει κανείς, γιατί ο φιλόλογος αποφεύγει να διδάξει αυτό το τμήμα του βιβλίου.

1) Δεν υπάρχει, λοιπόν, μια ιστορία λογοτεχνιών που να εξετάζει συγκριτικά και κατά κεφάλαια τις σύγχρονες λογοτεχνίες.

2) Δεν υπάρχουν ποιητικές ανθολογίες με μεταφράσεις από την ξένη ποίηση, ώστε ο καθηγητής να μη διδάσκει το ποίημα μεμονωμένο, αλλά να έχει τη δυνατότητα να το συσχετίσει με άλλα του ίδιου ποιητή ή άλλων ποιητών με το ίδιο θέμα.

3) Το βιβλίο του καθηγητή δεν περιλαμβάνει ξένους λογοτέχνες.

Τελειώνοντας, θα έλεγα πως τα σχολικά εγχειρίδια παρουσιάζονται βελτιωμένα ως προς την οργάνωση και παρουσίαση της ύλης, η οποία όμως χαρακτηρίζεται από έλλειψη ενότητας και αποσπασματικότητα. Γι αυτό, νομίζω, πως θα ήταν πολύ χρήσιμο να αποδεσμευτεί η ξένη λογοτεχνία από τα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* και να γίνει ένα εγχειρίδιο αποκλειστικά με κείμενα ξένης λογοτεχνίας, όπου η ύλη θα είναι ιστορικά διατεταγμένη κατά χώρες κι όπου θα διαγράφεται η πορεία της λογοτεχνίας κάθε ευρωπαϊκής χώρας — με τις τάσεις, τα ρεύματα, τους ατομικούς και κοινωνικούς προβληματισμούς των λογοτεχνών και με σύντομη εισαγωγή για κάθε περίοδο — χωρίς αυτό να επηρεάσει το αναλυτικό πρόγραμμα. Όστε ο μαθητής να έχει στα χέρια του, από την Α' Γυμνασίου ως τη Γ' Λυκείου, ένα ολοκληρωμένο Ανθολόγιο της Ευρωπαϊκής και Αμερικανικής Λογοτεχνίας και ο φιλόλογος να μη βρίσκεται αμήχανος μπροστά σε σκόρπια κείμενα και να έχει περιθώρια επιλογής κειμένου ή συγγραφέα.

